

PROGRAMOZÁS Alapok

Horváth Győző, Pluhár Zsuzsa

Bevezetés

Bevezetés

- Tárgy ismertetése
  - Módszeres feladatmegoldás számítógép segítségével
  - Eszközök bonyolultabb feladatok helyes megoldásához
    - Programozási minták
  - Programozási alapok
- Követelmények
  - Folyamatos számonkérésű tárgy
  - Minden információ a tárgy Canvas oldalán található.

A programkészítés folyamata

- **1. Specifikálás** (miből?, mit?) → specifikáció
- **2. Tervezés** (mivel?, hogyan?) $\rightarrow$ *adat-* + *algoritmus-leírás*
- **3. Kódolás** (a gép hogyan?) $\rightarrow kód$ (reprezentáció + implementáció)
- **4. Tesztelés** (hibás-e?) → *hibalista* (diagnózis)
- **5. Hibakeresés** (hol a hiba?) $\rightarrow$ *hibahely*, *-ok*
- **6. Hibajavítás** (hogyan jó?) → helyes program
- **7. Minőségvizsgálat, hatékonyság** (jobbítható-e?, hogyan?) → *jó program*
- **8. Dokumentálás** (hogyan működik, használható?) → *használható program*
- **9. Használat, karbantartás** (még mindig jó?) → *időtálló program*

A specifikáció

Példa

Feladat:

Egy ötgyerekes nagycsalád nyaralni indul a Balatonra. Az autópályán a 11 éves, a számok iránt mindig nagy érdeklődést mutató Matyi nem látja a kilométerórát, de szeretné megtudni, mekkora sebességgel mennek. Így elkezdi megszámolni hány kilométer táblát hagytak el, és közben az időt is méri. Milyen eredményt kap?

Példa

Feladat:

Az út, idő ismeretében határozd meg a sebességet!

Példa adatok

120km; 1óra Feladat 120km/óra

Feladat:

Az út, idő ismeretében határozd meg a sebességet!

Példa:

120km; 1óra → 120km/óra

12km; 0,1óra → 120km/óra

10,5km; 0,1óra → 105km/óra

Adatok köre

Példa:

$$s=120; t=1 \rightarrow v=120$$

$$s=10,5; t=0,1 \rightarrow v=105$$

- "Megkapni"
  - két számot
  - pontosabban: két valós számot
  - még pontosabban: s, t azonosítójú valós számokat
- "Visszaadni"
  - egy számot
  - pontosabban: valós számot
  - még pontosabban: v azonosítójú valós számot

Megkap: s, t azonosítójú valós számok

Visszaad: v azonosítójú valós szám

Megszorítások

Mindent elfogadok?

$$s=-1; t=0 \rightarrow ?$$

Megkap: s, t azonosítójú valós számok Visszaad: v azonosítójú valós szám Megszorítás: s nemnegatív, t pozitív

"Megkapni":

s nemnegatív és t pozitív valós számokat.

Helyes-e a feladat?

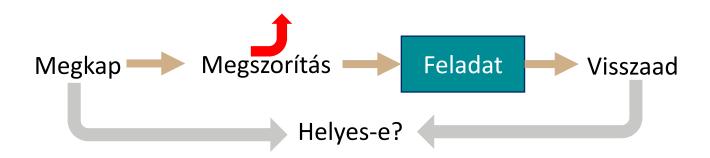
- Honnan tudjuk, hogy Matyi helyesen számolt?
- Honnan tudjuk, hogy a program helyesen oldotta meg a feladatot?
- Definiálni kell az összefüggést a kapott és a visszaadott adatok között!
  - V=S/t

    Megkap Megszorítás Feladat Visszaad

    Helyes-e?

Nem formálisan összegezve

- Megkapunk: s, t valós számokat
- Visszaadunk: v valós számot
- Megszorítás: s nemnegatív, t pozitív
- Megoldás: v = s / t

Példa: út-idő-sebesség

Feladat:

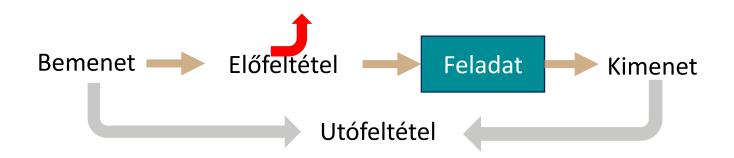
Az út, idő ismeretében határozd meg a sebességet!

Bemenet: s∈R, t∈R

Kimenet: v∈R

Előfeltétel: s>=0 és t>0

Utófeltétel: v = s / t

Példa: út-idő-sebesség

Feladat:

Az út, idő ismeretében határozd meg a sebességet!

R=Valós számok **halmaz**a

Specifikáció:

Be: s∈R, t∈R

Ki: v∈R

Ef: s>=0 és t>0

Uf: v = s / t

(B) ELTE|IK

A specifikáció fogalma

Célja:

a feladat formális megragadása szerződés a megbízó és a fejlesztő között

Kérdések:

- Mitől függ a megoldás? bemenet
- Mi a megoldás? kimenet
- Mit jelent: "megoldásnak lenni"? utófeltétel
- Mindig/Mikor van megoldás? előfeltétel

A specifikáció fogalma

Összetevői:

- 1. Bemenő adatok (azonosító, értékhalmaz [mértékegység])
- 2. Ismeretek a bemenetről (előfeltétel)
- 3. Eredmények (azonosító, értékhalmaz)
- 4. Az eredményt meghatározó logikai állítás (utófeltétel), amely a helyesen összetartozó adatokra igaz értéket ad
- 5. A használt fogalmak definíciói
- 6. A megoldással szembeni követelmények
- 7. Korlátozó tényezők

A specifikáció fogalma

Tulajdonságai:

- 1. "Egyértelmű", pontos, teljes
- 2. Tömör (←formalizált)
- 3. Érthető, szemléletes (fogalmak)

A három szempont sokszor ellentmond egymásnak.

Specifikációs eszközök:

- 1. Szöveges leírás
- 2. Matematikai megadás

Jelölések

Megnevezés	Jelölés, halmaz	Specifikációs eszköz	Példa
Egész szám	Z	Z	;-2; -1; 0; 1; 2;
Természetes szám	N	N	0; 1; 2; 3;
Valós szám	$\mathbb{R}$	R	10,234; π
Logikai érték	$\mathbb{L}$	L	igaz, hamis
Szöveg	S	S	"alma"
Karakter	$\mathbb C$ vagy $\mathbb K$	C vagy K	"a"

Példa: út-idő-sebesség

Feladat:

Az út, idő ismeretében határozd meg a sebességet!

Helyes-e az alábbi utófeltétel?

Be: s∈R, t∈R

Ki: v∈R

Ef: s>=0 és t>0

Uf: s = v * t

Specifikáció mint függvény

Sebesség: $R \times R \rightarrow R$ Sebesség: $R^2 \rightarrow L$ Sebesség(s, t):=v és v=s/t Sebesség(s, t):=s/t

- Bemenet: s∈R, t∈R
  - a függvény értelmezési tartománya: $\mathbb{R} \times \mathbb{R} = \mathbb{R}^2$ (amelynek egyes komponenseire lehet hivatkozni a specifikációban s-sel, t-vel)
- Kimenet: v∈R
   a függvény értékkészlete: R (amelyre hivatkozhatunk a specifikációban v-vel)
- Előfeltétel: $s \ge 0$ és t > 0 a függvény értelmezési tartományának ($\mathbb{R}^2$) szűkítése ($\mathbb{R}_{0,+}^2$)
- Utófeltétel: v=s/t
   mi igaz a végeredményre: a "kiszámítási szabály"

Az algoritmus

Az algoritmus

Hogyan oldjuk meg a feladatot?

A megoldás elemi lépésekre bontása

Sebesség:

- $s/t \rightarrow v$
- $v \leftarrow s/t$
- v := s / t

Az algoritmus fogalma

Elemi tevékenységek:

értékadás, beolvasás, kiírás.

Az algoritmusok összeállítási módjai:

- Szekvencia (egymás utáni végrehajtás)
- Elágazás (választás 2 vagy több tevékenységből)
- Ciklus (ismétlés adott darabszámszor vagy adott feltételtől függően)
- Alprogram (egy összetett tevékenység, egyedi néven absztrakció)

Algoritmusleíró nyelvek - pszeudokód

Szekvencia:

utasítás1 utasítás2 utasítás3

Elágazások:

Ha feltétel akkor
 utasítások igaz esetén
különben
 utasítások hamis esetén
Elágazás vége

kétirányú

Elágazás feltétel1 esetén utasítások1 feltétel2 esetén utasítások1 ... különben utasítások Elágazás vége

Ciklusok:

többirányú

Ciklus amíg feltétel
 utasítások
Ciklus vége

elöltesztelő

Ciklus

utasítások

amíg feltétel

Ciklus vége

hátultesztelő

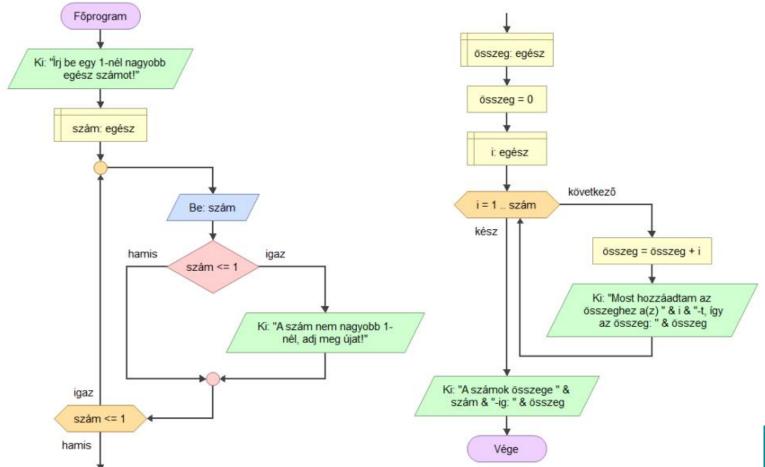
Ciklus i=e-től u-ig
 utasítások
Ciklus vége

számlálós

Algoritmusleíró nyelvek - folyamatábra

Szekvencia, elágazás, ciklus

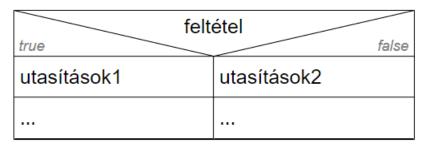

Algoritmusleíró nyelvek - Struktogram

Szekvencia:

utasítás1 utasítás2 utasítás3

Elágazások:

kétirányú

Feltétel1	Feltétel2	 egyébként /
Utasítások1	Utasítások2	 Utasítások

többirányú

Algoritmusleíró nyelvek - Struktogram

Ciklusok:

Algoritmusleíró nyelvek - Struktogram

- Struktogramszerkesztés
  - https://progalap.elte.hu/stuki/

Specifikáció és megvalósítás

Specifikáció és megvalósítás:

A feladat specifikációja valós világbeli objektumokhoz rendel valamilyen valós világbeli eredményt. Emiatt valós világbeli dolgokkal (pontosabban azok absztrakciójával, pl. valós számok halmaza) foglalkozik.

A feladat számítógépes megoldása emiatt több részből áll

 a valós világbeli objektumokat leíró adatokat be kell juttatni a számítógépbe, annak memóriájában tárolni kell – ezek lesznek a megoldásbeli változók, amelyek típusa a számítógépes világ által elfogadott/megvalósított típusokból állhat (azaz pl. a számítógépes valós számok halmaza a matematika valós számhalmazának egy véges része lehet) – a specifikációban szereplő neveket (egyelőre) azonos nevű memóriabeli változókkal azonosítjuk;

Specifikáció és megvalósítás

- a memóriában megjelenő változókból valamilyen függvénnyel kiszámítjuk az eredményt, amit szintén a memóriában tároljuk – ezek neve (egyelőre) szintén megegyezik a specifikációban szereplő elnevezésekkel;
- végül az eredményt tartalmazó változók értékeit valahogyan kijuttatjuk a külvilágba.

Megjegyzés: lehetnek olyan változók is (látni fogjuk), amelyek a specifikációban nem jelennek meg.

Ebből alakul ki a klasszikus programok három fő lépése (= 3 algoritmus szekvenciája):

- az adatok beolvasása;
- az eredmény kiszámítása;
- az eredmény kiírása.

Specifikáció és algoritmus

- Specifikáció
  - Adathoz adatot rendel, adat → adat
  - Például: 10,5; 0,1 → 105
  - Az adatokra címkéken keresztül hivatkozunk
  - Például: s∈R, t∈R → v∈R

Specifikáció és algoritmus

Algoritmus

- A specifikációbeli címkékhez ugyanolyan nevű változókat hozunk létre
  - Például: s∈R → s: Valós
- Az algoritmus végrehajtása előtt a bemeneti változók felveszik a bemeneti adatok értékeit (**beolvasás**)
- Az algoritmus a megoldás során módosíthatja a változók értékét (**feldolgozás**)
- Az algoritmus végrehajtása után a kimeneti változók a kimeneti adatok értékét kell tartalmazzák (kiírás)

Példa: sebesség

Algoritmus:

A programunk 4 fő részből áll: az adatok deklarálása, beolvasása, az eredmény kiszámítása, az eredmény

A deklarációt, az "elemi" utasításokat egy-egy "dobozba" írjuk.

Példa: sebesség

Algoritmus:

A be- és kimenetet nem algoritmizáljuk! A specifikációból egyértelműen származtatott deklarációkat nem tüntetjük fel.

Specifikáció:

```
Be: s∈R, t∈R
Ki: v∈R
Ef: s>=0 és t>0
Uf: v = s / t
```

```
Változó
s,t:Valós,
v:Valós
```

```
Be: s, t [s>0 és t>0)

v:=s/t

Ki: v
```

Jelölések

Specifikáció halmaz	Algoritmus típus	
Z	Egész	
N	Egész	
R	Valós	
L	Logikai	
S	Szöveg	
C vagy K	Karakter	

Például:

a∈Z

 $\rightarrow$

Változó a: Egész

A kód

Kód keret

```
namespace sebesseg {
    internal class Program {
        static void Main(string[] args) {
            // Deklaráció
            // Beolvasás
            // Feldolgozás
            // Kiírás
```

Kód megoldás

```
// Deklaráció
double s, t;
double v;
// Beolvasás
Console.Write("s = ");
double.TryParse(Console.ReadLine(), out s);
Console.Write("t = ");
double.TryParse(Console.ReadLine(), out t);
// Feldolgozás
                                                   v:=s/t
v = s / t;
// Kiírás
Console.WriteLine("A sebesség: {0}", v);
```

Kód: deklaráció

Specifikáció	Algoritmus	Kód
Z	Egész	sbyte, short, int, long
N	Természetes	byte, ushort, uint, ulong
$\mathbb{R}$	Valós	float, double
$\mathbb{L}$	Logikai	bool
S	Szöveg	string
$\mathbb{C}$	Karakter	char

Változó s:Valós → double s;

Kód: beolvasás, kiírás

Beolvasás

```
Console.Write("s = ");
double.TryParse(Console.ReadLine(), out s);
```

Kiírás

```
Console.WriteLine("A sebesség: {0}", v);
```

- Feldolgozás
  - Értékadás: = operátorv = s / t;

Összefoglalva – specifikáció

Feladat:

Egy ötgyerekes nagycsalád nyaralni indul a Balatonra. Az autópályán a 11 éves, a számok iránt mindig nagy érdeklődést mutató Matyi nem látja a kilométerórát, de szeretné megtudni, mekkora sebességgel mennek. Így elkezdi megszámolni hány kilométer táblát hagytak el, és közben az időt is méri. Milyen eredményt kap?

Feladat:

Az út, idő ismeretében határozd meg a sebességet!

Specifikáció:

Be: s∈R, t∈R

Ki: v∈R

Ef: s>=0 és t>0

Uf: v = s / t

Példa:

 $s=120; t=1 \rightarrow v=120$

 $s=10,5; t=0,1 \rightarrow v=105$

Összefoglalva – algoritmus

```
Specifikáció:
                                Változó
 Be: s∈R, t∈R
                               s,t:Valós,
 Ki: v∈R
                                 v:Valós
 Ef: s>=0 és t>0:
 Uf: v = s / t
                              t [s≥0 és t>0)
                                v:=s/t
```

Összefoglalva – kód

```
Specifikáció:
                                        // Deklaráció
   Be: sER, tER
                                        double s, t;
   Ki: v∈R
                                        double v;
   Ef: s>=0 és t>0
                                        // Beolvasás
   Uf: v = s / t
                                        Console.Write("s = ");
                                        double.TryParse(Console.ReadLine(), out s);
                                        Console.Write("t = ");
Változó
                                        double.TryParse(Console.ReadLine(), out t);
 s,t:Valós
                                        // Feldolgozás
v = s / t;
 v:Valós
                                        // Kiírás
                                        Console.WriteLine("A sebesség: {0}", v);
 Be: s, t [s \ge 0 és t > 0]
 Ki: v
```

Példa

Feladat

ÁFA kalkulátor: a bruttó összeg és az ÁFA kulcs ismeretében határozd meg a nettó értéket!

Lépések:

- 1. Példa adatok
- 2. Specifikáció
- 3. Algoritmus
- 4. Kód

Konstans

Az az adat, amely a műveletvégzés során nem változtathatja meg értékét, mindvégig ugyanabban az "állapotban" marad.

Változó

Az ilyen adatféleségnek lényegéhez tartozik a "változékony-ság", más szóval: vonatkozhatnak rá olyan műveletek is, amelyek új értékkel látják el. Tudományosabban fogalmazva: végrehajtás során megváltozhat az állapothalmaza.

Változók fajtái céljuk szerint

- bemeneti változó: bemenetkor kap értéket
- eredmény: kiszámítás tartozik hozzá
- részeredmény: kiszámítás tartozik hozzá, belőle további kiszámítások indulnak
- … (lesznek még továbbiak)

Értékadás

Az az utasítás, amely révén a pillanatnyi állapotból egy meghatározott állapotba kerül a változó. (Nyilvánvaló, hogy konstans adatra nem vonatkozhat értékadás, az egy, kezdő-értéket meghatározón kívül.)

Típus

Olyan "megállapodás" (absztrakt kategória), amely adatok egy lehetséges körét jelöli ki az által, hogy rögzíti azok állapothalmazát és az elvégezhető műveletek készletét.

Az adatjellemzők összefoglalása

Azonosító

Az a jelsorozat, amellyel hivatkozhatunk a tartalmára, amely által módosíthatjuk tartalmát.

Kezdőérték

A születéskor hozzárendelt érték.

Konstansoknál nyilvánvaló, hogy deklarációban kapja; változóknál akár deklarációban, akár futáskor szerez értéket magának.

A típus

Összetettség (strukturáltság) szempontjából beszélhetünk

- strukturálatlan (vagy skalár, elemi) típusról, ha (az adott szinten) szerkezetet nem tulajdonítunk neki; vagy
- strukturált (más szóval: összetett) típusról, ha (elemibb) összetevőkre bontjuk.

Egész típus

- Értékhalmaz: -2³¹..+2³¹-1
   (Min'Egész..Max'Egész)
- Műveletek: +, , *, Div (egészosztás) , –
   Mod (osztási maradék), (unáris mínusz),
   ^ (pozitív egészkitevős hatványozás)
- Relációk: =, <, ≤, ≠, ≥, >
- Ábrázolás: kettes komplemens kódú
- Változatai: méret és előjel szerint sokfélék

Példaként: 4-bájtos ábrázolást feltételezve.

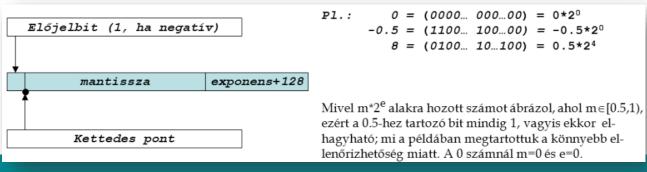
A beolvasáson, a kiíráson és értékadáson túliakkal foglalkozunk csak.

Pl. 3-bites 2-es komplemens kódú egész számok: $+0=0|00_2, +1=0|01_2, +2=0|10_2, +3=0|11_2, -1=1|11_2, -2=1|10_2, -3=1|01_2, -4=1|00_2,$ Vegye észre a "szabályszerűségeket"!

Valós típus

- Értékhalmaz: ????..????
   (Min'Valós..Max'Valós nem definiáltak, vagy reprezentáció-függőek)
- Műveletek: +, -, *, /, ^, (unáris mínusz)
- Relációk: =, <, ≤, ≠, ≥, >
- Ábrázolás: lebegőpontos ábrázolás (pontosabb lenne, ha e típust racionálisnak neveznénk, mert csak racionális számot képes
  - ábrázolni)

Logikai típus

- Értékhalmaz: Hamis..lgaz
   (Min'Logikai..Max'Logikai: Hamis, illetve Igaz)
- Műveletek: nem, és, vagy (a szokásos logikai műveletek)
- Relációk: =, <, ≤, ≠, ≥, >
- Ábrázolás: 0B = Hamis, -1B = Igaz
   (esetleg: 1B = Igaz)... ahol xB = x érték "bináris egészként" ábrázolva
- Megjegyzés: a rendezésnek nem nagy a gyakorlati jelentősége.

Karakter típus

- Értékhalmaz: 0..255 kódú jelek ASCII (Min'Karakter..Max'Karakter: a 0, illetve a 255 kódú karakter)
- Műveletek: karakter-specifikus nincs (esetleg a Kód:Karakter→Egész függvény, és inverze a Karakter:Egész→Karakter függvény, amelyek a belső ábrázolással hozza kapcsolatba)
- Relációk: =, <, ≤, ≠, ≥, >
   (a belső ábrázolásuk alapján → nem ABC-sorrend!)

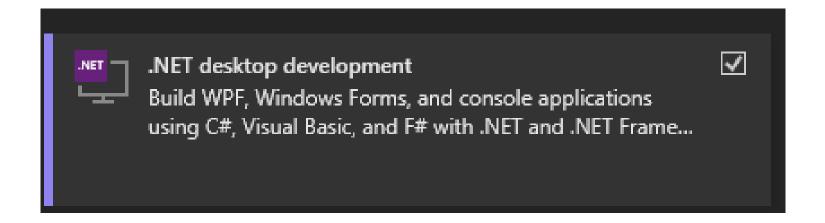

Kódolás (fejlesztői környezet)

- Programozási nyelv: C#
- Fejlesztői körnezet:
  - Visual Studio 2022
  - https://visualstudio.microsoft.com/
  - Community edition elég nekünk, és ez ingyenes
  - A komolyabb csomagok IK-s hallgatóknak ingyenesek:
  - https://azure.microsoft.com/free/students/ (Be kell regisztrálni inf.elte.hu-s e-mail címmel)

Visual Studio telepítés

 Minimálisan az alábbi lehetőséget kell kiválasztani: .NET desktop development

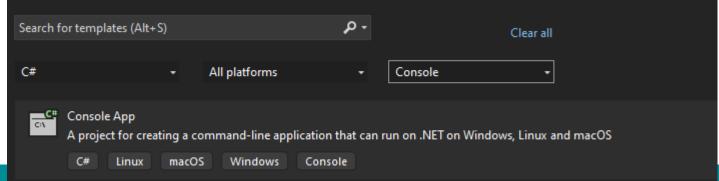

Új projekt létrehozása

- Első indításnál érdemes bejelentkezni az inf.elte.hu-s e-mail címeddel.
- Új projekt: Create a new project

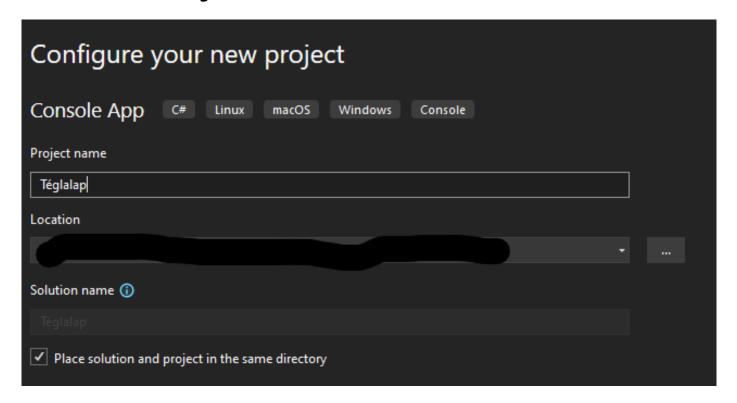
 Console App (érdemes rászűrni a nyelvre és a projekt típusára: C# és Console)

Új projekt létrehozása

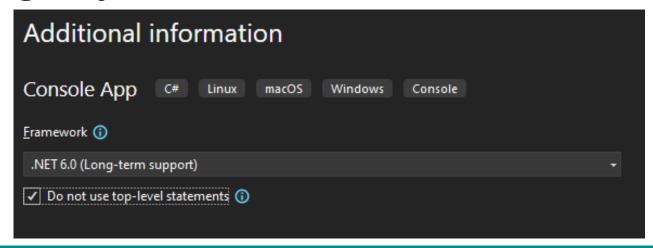
 Fontos a lenti pipát is bejelölni, majd kattintsunk a Next-re (jobbra, lent)

Új projekt létrehozása

- Utolsó lépés
- Jó lenne a pipát kihagyni a "Do not use top-level statement"-nél (később megnézitek, mi ez), de hosszabb távon (beadandók miatt) be kell tenni a pipát. A végén: jobbra lent, Create.

Beadandóhoz fontos

 Ahhoz, hogy a beadandók működjenek majd, a namespace fölé meg kell írni: using System;

```
using System;//Kell a Bíró-nak!!!
namespace Esos_Napok_Regi
```

Összefoglalás

Adatok, típusok, változók

Specifikáció	Algoritmus	Kód
$\mathbb{Z}$	Egész	sbyte, short, int, long
N	Természetes	byte, ushort, uint , ulong
$\mathbb{R}$	Valós	float, double
$\mathbb{L}$	Logikai	bool
S	Szöveg	string
$\mathbb{C}$	Karakter	char

Specifikáció	Algoritmus	Kód
Be: a∈R	a: Valós	double a;

Megfelelések

Algoritmus	Kód
:=	=
=	==
és	&&
vagy	
nem	!
Be: a	<pre>Console.Write("a = "); double.TryParse(Console.ReadLine(), out a);</pre>
Ki: a	<pre>Console.WriteLine(a); Console.WriteLine("a = {0}", a);</pre>

Ellenőrző kérdések

Kérdések

- Milyen lépésekből áll a programkészítés folyamata?
- Mi a specifikáció? Milyen részei vannak? Mi a célja?
- Mi a szerepe a specifikáció egyes részeinek?
- Mi az algoritmus, milyen elemi tevékenységeket tartalmaz?
- Milyen összeállítási módjai vannak az algoritmusnak?
- Hogyan néznek ki a különböző vezérlési szerkezetek struktogrammal írva?
- Hogyan lesz a specifikációból megvalósítás? Hogyan függ össze a specifikáció és az algoritmus?
- Az út, idő ismeretében határozd meg a sebességet! Írd le a feladat specifikációját!
- Számítsuk ki az oldalhosszak ismeretében egy téglalap területét! Írd le a feladat specifikációját!

